Нина В. Аксић[1]
Етнографски институт САНУ,[2]
Београд

УДК 398.3(=163.41)(498.5)
https://doi.org/10.46630/ish.12.2026.01

СИНКРЕТИЗАМ НАРОДНЕ РЕЛИГИЈЕ И ПРАВОСЛАВНЕ ПРАКСЕ У ОБРЕДУ СКИДАЊА УРОКА

ПРИМЕРИ ИЗ СРПСКИХ ЗАЈЕДНИЦА У РУМУНСКОМ БАНАТУ

Иако православна Црква званично не подржава праксу отклањања урока, као магијски чин, у оквиру ове праксе се често укрштају православни и народнорелигијски елементи. У неким случајевима, жене које скидају урок, поред обредних реквизита који имају посебан значај у народној религији, користе и црквене, тј. освештане предмете, као и православне молитве. Укључивање црквених, православних елемената у магијску праксу скидања урока, која иначе има исцелитељску функцију, даје јој додатни легитимитет и „божанску заштиту“. Током истраживања културе и традиције Срба у Румунији, у различитим крајевима румунског Баната наишли смо на синкретичне форме отклањања урока, које подразумевају употребу жара (угљевља)/шибица, прве/чисте воде са бунара, богојављенске водице и молитве Оче наш, уз евентуално изговарање бајалица. Циљ излагања јесте да представимо живу праксу отклањања урока код Срба у румунском Банату, да бележењем и наредним објављивањем учинимо да остане траг о овом обреду коме прети нестајање и покажемо везу између народне религије и православне праксе.

Кључне речи: скидање урока, синкретизам, народна религија, православна пракса, Срби у Румунији

У овоме раду представићемо обред отклањања урока, тзв. гашење угљевља, са својим варијантама. Наиме, анализу овог обреда начинићемо на примерима на које смо наишли у српским заједницама у румунском Банату, а који подразумевају употребу жара (угљевља)/шибица, прве/чисте воде са бунара, богојављенске водице и молитве Оче наш или изговарање бајалица. Циљ рада јесте да представимо, још увек живу праксу отклањања урока код Срба у румунском Банату, те да бележењем учинимо да остане траг о овом обреду коме прети нестајање и покажемо везу између народне религије и

[1] nina.aksic@ei.sanu.ac.rs

[2] Текст је резултат рада у Етнографском институту САНУ који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС, а на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2026. години број: 451-03-33/2026-03/ 200173, од 05. 02. 2026., као и рада на пројекту *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, у организацији Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији (Темишвар).

православне праксе. За потребе овог рада користићемо доступне информације о скидању урока које смо пронашли у научној литератури, али и теренске записе сачињене од стране сарадника Етнографског института САНУ[3] који су прикупљени 2024. и 2025. године, а у оквиру пројекта *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, у организацији Центра за научна истраживања културе Срба у Румунији при Савезу Срба у Румунији (Темишвар). Мали је број научних радова који су се бавили темом прорицања,[4] гатања, бајања и сл. у овоме крају међу српским становништвом, а претпостављамо да је разлог томе тај што се о овим и оваквим стварима нерадо и ретко говори. Ипак, нарона веровања и народна религија јесу значајан сегмент традицијске културе и као такве „важна претпоставка опстанка заједнице“ (Ивановић-Баришић, 2010: 173). Оно што је оставило јак утисак на теренским истраживањима протекле две године, а посебно 2025. године у Дунавској клисури, јесте неочекивана отвореност и спремност да се прича о различитим натприродним појавама и магијским радњама, те се надамо да ће радова на ову тему бити више у будућности, јер ове праксе нестају, а (биле) су део наше народне традиције. Ипак, „познато је да је духовна сфера много отпорнија на спољне утицаје, па су промене успоренније, а садржаји ове врсте дуже опстају у свести народа“ (Ивановић-Баришић, 2010: 173). Ипак, постепено нестајање потврђују саговорници на терену:

> С2: *И сад хај објасни ти мене зашто у садашње доба нема више ништа од тога?* С1: *Почим нема више ни врачаре толико, то је проблема.* С2: *Па није проблема, то је добро.* С1: *Нема више сад стварно.* (Нема више ни оних који могу да те излече од тога и то је проблем.) (Српска Пожежена, 2025).

Урок[5] је најчешћа врста наношења зла особи, али је углавном непредвидива и ненамерна, мада, ређе постоји и урицање са намером. То је „магијска опсена која настаје погледом злих или урокљивих очију, затим речима уз изненађење, чуђење, и хвалисањем некога или нечега” (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *урок*). Особе које могу уреći најчешће се називају урокљивци.[6] Они који су уречени осећају се лоше (бол у глави, малаксалост и сл.), те је у народној пракси једна од првих асоцијација на оваква стања – да су она од урока. Дакле, он представља неку врсту болести, а „појмови о болестима“ у оквиру традиционалне културе „плод су одговарајућих представа, веровања и ритуалних понашања насталих у дугом периоду таложења животних искустава“ (Јовановић, 2000: 153). Из овог разлога, „стицање нових знања није значило и одбацивање архаичних магијских ритуала чија се

[3] Захвалност за уступљене теренске податке дугујем колегиницама Ђорђини Трубарац Матић и Бојани Богдановић.

[4] Више видети: Трубарац Матић, 2021.

[5] Више о уроку, поред наведених референци у тексту видети и у: Раденковић, 1996б: 53–61.

[6] Више о урокљивцима и уроку видети у: Бандић, 2004.

исцелитељска ефектност заснива на психолошкој комуникацији са претпостављеним митским узрочником болести“ (Јовановић, 2000: 153).

Пошто се сматра да узроци болести долазе од демонских сила и нечега што је ван нашег света, тј. нормалности, неопходно их је и уочити путем магијских поступака. Из овог разлога, најподложнији урицању су људи на граници промене статуса – трудница, мала деца и младенци, они који су у неком граничном стању – болесни, у сну и др. (више: Толстој и Раденковић, 2001: *урок*). Од урока су заштићени обележени, ружни, стари, људи којима се нема на чему дивити (више: Ђорђевић, 1938: 84–85). Урицање погледом (од злих/лоших очију) узрокује болест или несрећу. Људи и деца који несвесно могу урећи погледом означени су физички или су у граничном стању – деца одбијена од дојења па повраћена, људи са белегом на телу, људи плавих или зелених очију, болесници, жене током менструалног циклуса, трудница, невесте, људи пред умирање и др. (више: Ђорђевић, 1938: 26–36; Толстој и Раденковић, 2001: *урок*):

> (Је л та особа која урекне то ради намерно или се тако случајно деси?) *Кажем не. Има не, не намерно. Има очи... Да, каже да то није. Отворене боје. Урекљиве.* (...) *Има очи гадне и онда он шта то пожели, то умре* (Српска Пожежена, 2025).

> С2: *То се истраживало, само мало. То све иде на основу психозе. Ко ови што су у циркусу. Видите иде тамо, успава. Значи имају ту снагу.* (...) *Е на основу тога, те погледа у очи*. С1: *Тако јаке очи има и ти узме то* (Стара Молдава, 2025).

Несвесно се може урећи чуђењем, дивљењем или хваљењем. Ономе ко то чини у народу се говори: „Што се чудиш?“ или: „Немој да се чудиш, не ваља се“.

Од урока се брани заштитним речима: „не буди (му) урока“, турцизмом „машала“ (Елезовић, 1998: 394), „пупу да (те, се, је, га) не урекнем“ (Стевановић et al., 1976: 569, Караџић, 1849: 53) и др. Уколико особа која жели да похвали некога или нешто не изговори заштитне речи, нека трећа особа мора изговорити заштитну формулу: „Пресекао језик!“, „Камен ти у уста!“ и др. (више в: Ђорђевић, 1938: 165). Мала деца се често називају погрдним надимцима, јер се сматра да се детету не може наудити ако му се не зна и не чује право име. Као заштита од урока могу се носити и амајлије.

Прва помоћ при урекнућу, чак и пре медикамената, јесте „скидање урока“ од стране жена из сеоске заједнице које то раде.

О значају урока у српској народној традицији и народној религији сведоче бројне речи и изрази међу којима је и уверење да је „више (је) људи отишло под земљу од урока него од свих других болести“ (Ђорђевића, 1938: 8).[7]

[7] Преглед различитих података, о уроку код Срба видети више и у: Аксић, *урок*: Појмовник српске културе и Ђорђевић и Аксић, 2019.

*

Гашење угљевља представља најчешћу и најједноставнију форму отклањања урока. Оно се „најчешће примењује кад се неко нагло разболи. По веровању, нагла болест настаје од демона или су је натуриле врачаре“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *гатање*). Овакав вид отклањања урока у научној литератури сврстава се или у вид гатања „када се истражују болести, узроци, личности злих очију“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *гатање*) или у вид народне медицине, тј. пракса се може сматрати „етно-медицинском или руралним психотерапеутским феноменом“. Оно што ову праксу чини руралним психотерапеутским феноменом „јесте чињеница да 'пацијенти', по правилу, настоје да дефинишу и превазиђу несвесне или подсвесне узроке страхова, несанице, облике депресије или анксиозности, које не могу да рационализују ослањајући се на терминологију овостраног или физичког“ (Трбојевић, *саливање страве*: Појмовник српске културе). Наше је мишљење да је овај тип народног лечења комбинација ове две праксе и да једно без другог не може имати потпуни резултат, али да у случају скидања урока код Срба у Румунији оно има изразито мање елемената гатања у односу на ову праксу у Србији (више в. Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *гатање*).

Обред скидања урока јесте део „свакодневне“ или уобичајене праксе народне традиције Срба из Румуније:

> *То ми познати између нас знамо. То је наш обичај, наш обичај. Па доста нас Срби који знаду* (Улбеч, 2024).

> *То се урекљивало. И од урека умре дете. Зато се бајало и то сам вам реко, значи ја знам то ко дете, то увек, значи ако те ureko мушки и женска тај угаљ од жара пада у подно* (Српска Пожежена, 2025).

Отклањање урока врше жене, углавном средњих година или старије, које су то научиле од својих мајки, бака, свекрва и сл. Оно није везано за неки посебан дан или празник, већ се може спроводити било ког дана у години и понављати колико год пута је потребно. Дакле, урок се отклања уколико је неко „уречен“, тј. уколико му се појаве проблеми као што су чест и јак бол у глави, несаница и сл., што подразумева да је поремећена равнотежа између физичке и метафизичке димензије човека, тј. да је поремећена усклађеност човековог бића са оностраним димензијама света.

Постоји један заједнички модел отклањања урока код Срба у овим крајевима, а то је гашење угљевља у води уз изговарање пригодних речи. Важан елемент овога процеса јесте да се увек убацују, тј. гасе три парчета угља. Појединачни елементи разликују се од извођача до извођача обреда, али њихове разлике не ремете његову суштину.

У већини варијанти присутни су и елементи преузети из црквене, православне праксе. Иако православна Црква званично не подржава праксу от-

клањања урока, као магијски чин, у оквиру ове праксе често се укрштају православни и народнорелигијски елементи. Ово потврђује и чињеница да, „иако је био увек повезан с црквом као сакралним простором, српски народ је од самог почетка развоја хришћанства, остао у сфери заједништва и под утицајем колективних неписаних правила успостављених на локалним и ширим нивоима, са функцијом контроле и управљања контекстом мишљења и кодексима понашања људи“ (Марјановић, 2013: 9). Потврда овоме у пракси јесте употреба црквених предмета и молитви, од стране жена које скидају урок, а како би својој пракси дале легитимитет и „божанску заштиту“. Оне су неретко веома везане за цркву и редовно је посећују, те се воде и канонским начелима православља у свом животу (пост, исповест и сл.). То је важан моменат у разумевању употребе црквених елемената у народној магијској пракси, њиховог значаја, али и оправданости њихове употребе, јер се користе у сврху „излечења“. Још један сегмент који указује на синкретичност црквене и народне праксе јесте „лечење“ базирано на нечем неопипљивом, на духовном нивоу. Наиме, иако особа има симптоме који се манифестују и физички, они су узроковани менталним, тј. духовним померањем у сферу оностраног или другог, другачијег, нерегуларног, фиктивног простора. Из тог простора, оболелу, тј. урочену особу може „вратити“ само нешто духовно „јаче“ и чистије, те је на тај начин и физички излечити. Свакако, „наша народна религија је синкретистичка, што значи да се у религијској пракси сусрећемо са многим наслагама ранијих времена. Стога и не чуди однос верника према тзв. званичној религији, пошто он не сматра да чини ’прекршај’, већ да се понаша по устаљеним и наслеђеним правилима“ (Ивановић Баришић, 2006: 130).

У даљем тексту ћемо рашчланити обред скидања урока на његове најзначајније елементе и представити варијане до којих долази у оквиру појединачних елемната. Посебну пажњу ћемо посветити оним сегментима у којима долази до синкретизма црквених и народнорелигијских пракси.

1. Актери

Актери у обреду скидања урока јесу првенствено жене које су у својству народног лекара / исцелитеља. Оне спроводе читав обред самостално изговарањем текста у форми басме и на тај начин, магијским путем комуницирају са нечистим силама.

> *Да, ја верујем у то. Ја знам то да бајем, то. У име власт Бога, у име Богородице. Не оно вражбине и то* (Стара Молдава, 2025).

Те жене, бајалице, средњих су или старијих година и оне које су у нашој близини, тј. могуће је да скоро свака кућа има једну маму или баку која ће скинути урок најближима. Дакле, знање се преносило усмено, по женској линији,

тј. искључиво су жене те које отклањају урок.[8] Важно „обележје ове културе претежно (је) усмено преношење, односно изостанак потребе њених стваралаца за чувањем садржаја путем записивања“ (Ивановић-Баришић, 2010: 174).

> *Мојега мужа, његова баба, она ме то научила, тај. Ја то нисам веровала* (Стара Молдава, 2025).
> *Тако то знам од моје свекрве, од моје бабе и то радим и ја* (Радимна, 2025).
> *Да, се стави мало водице кад ћеш да правиш да ти дете урекнуто, то сам и ја радила и мојима децама*. (...) *Ја мисим да то сваки који има децу, који има унучиће, ко има још старије тако ко ја у кућу то ови младеж не знам да л то знаду, али тако моја генерација* (1958.) *још то знаду. Ми смо уватили свекрве* (Радимна, 2025).
> *Да, али мој син је био мали. Мада моја свекрва је била баптиста, а рођена православна, православац, она је веровала у то и увек му то бајала, нисам то никад научила да бајем* (Српска Пожежена, 2025).

Ипак, жене које су ово радиле или раде још увек, сматрају да особа која скида урок мора имати и посебног дара који долази најчешће од Бога.

> *И то мајка моја Мара ме научила и онда, то треба да имаш, како да ти кажем, не свако има*. (...) *Јер то треба да, шта кажу они, да имаш у теби то, то треба да имаш тај дар и да си код Бога близу да ти помогне. Јел то су нека чудеса која и сам себе не мож да верујеш да се та чудеса испуњавају* (Стара Молдава, 2025).

Поред жена које скидају урок, ту је и особа која је уречена, с тим што та особа има пасивну функцију, а чак није нужно ни да буде присутна при обављању обреда. Једини тренутак када је уречена особа активна у оквиру обреда је на самом његовом крају, када би требало да отпије воду у којој се бајало, што је такође једна од варијанти обреда и није увек нужно да се спроведе. Други, варијантни актери су мачка и цвеће или дрво на које се просипа вода у којој се бајало, на самом крају обреда.

2. Обредни реквизити

Реквизити заправо представљају симболе помоћу којих се „у структури обредних пракси остварује (се) жељена комуникација у сфери *овостраног* и *оностраног*“ (Марјановић, 2013: 12).

2.1. Вода[9] и света вода (водица)

Основни реквизит у обреду скидања урока јесте вода и то неначета, прва, чиста вода. Иако из практичних разлога њене структуре и густине која

[8] Више о стицању ове вештине и знања видети у: Раденковић, 1996б: 16–22.

[9] Више о води видети у: Раденковић, 1996б: 107–111; Кнежевић, 2006: 311−336; Тодоровић, 2004: 165−195; Шапоњић-Ашанин, 2001; Детелић и Делић, 2013.

допушта да ствари потону, али и плутају, да се ватра и жар у њој угасе, вода је коришћена и због своје симболичке и магијске функције, као врста „комуникацијског моста између овостране и оностране стварности“. Код Срба „је постојало уверење да за своју физичку снагу, здравље и добре особине човек треба да захвали доброј, здравој води“ (Тодоровић, *вода*: Појмовник српске културе). Тако је вода „дуго сматрана живим бићем и боравиштем душа умрлих, па се с тога у посебним приликама развио и специфичан однос према њој“ (Марјановић, 2013: 61). Како смо поменули, за нас тренутно најзначајнија јесте неначета вода, тј. „она која није захватана тога дана на извору или је донесена неупотребљавана из посуде, па је тако одржала своју магичну моћ“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *вода*). Дакле, и у обреду скидања урока чиста вода има веома значајну, ако не и главну улогу:

> *Само да ти кажем. Ставиш једну чашу воде из бунара, из бунара, која је, није на..., је неначете воде, чисте воде* (Стара Молдава, 2025).
> *То узмеш чашу воде или шољу воде, али да буде фришка из бунара извађена, да није нико узо и узмеш жар из шпорета* (Радимна, 2025).

Постоји веровање да „у водама живе или се у њима скривају демони“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *вода*), а у складу с тиме јесте и наше мишљење да се вероватно мисли да су се у води у којој се бајало од урока – стекли уроци, те се због тога излива на мачку или просипа по биљкама.

У српској народној религији, света вода (освештана на Богојављење[10] или у другим приликама), користи се неретко у обреду отклањања урока. Богојављенска вода „се освећује као спомен на реку Јордан где је Јован Крститељ погрузио Христа у воду, тј. крстио га, и она након освећења остаје неустајала наредних годину дана“ (Тодоровић, *вода*: Појмовник српске културе). Због своје дуготрајности, али посебно божанске, лековите функције у овој водици се баје, али је она најчешће помешана са обичном, неначетом водом, јер се не сме много трошити (чува се целе године и узима помало, по потреби, као лек).

> *И онда ја ставим мало водице и мало воде ладне у једну чашу и онда гасим три шибице. Мало водице освештане. Извађене из цркве. Да, из цркве и воде* (Улбеч, 2024).
> *Да, се стави мало водице кад очеш да правиш да ти дете урекнуто, то сам и ја радила и мојима децама*. (...) *И ондак метеш мало водице у ту воду, и ондак узмеш по један жар и ставиш* (Радимна, 2025).

2.2. Угљевље (угаљ, жар) или шибице

За потребе обреда жена узима три угља/жара и један по један потапа у воду, бајући уз то.

[10] Богојављење је празник који се празнује 19. јануара по Грегоријанском календару и у народној религији представља дан када се завршавају Некрштени дани.

То узмеш чашу воде или шољу воде, али да буде фришка из бунара извађена, да није нико узо и узмеш жар из шпорета. Узмеш или три жара или пет жара. И ондак метеш мало водице у ту воду, и ондак узмеш по један жар и ставиш, кажеш, прекрстиш тако, ако је од урока да му истекне не знаш тако, ако је женски не знам ово, и ондак они падну. И видиш, ако кажеш да је од мушкога падне на дно, ако је од женске падне на дно, ове друге стојиду на пример горе (Радимна, 2025).
Значи ја знам то ко дете, то увек, значи ако те ureko мушки и женска тај угаљ од жара пада у подно (Српска Пожежена, 2025).
Узмем ја чашу воде и ставим оне угљевље, и са ножем ја тако крстим. (Какво угљевље?) *Угашен жар* (Стара Молдава, 2025).
Па потане. Ако је уречан, угаљ тај иде на дно, ако није стане на супрафађо[11] (Радимна, 2025).

Честа замена за жар јесу шибице. Како су се времена мењала, тако је шпорета и пећи на дрва бивало све мање у кућама, а све су чешћи постали електрични уређаји за кување и грејање. С тим у вези јесте и промена, тј. немогућност коришћења жара у обреду скидања урока који замењују шибице. Ово се посебно односи на извођење обреда у летњем периоду године, а свакако је и у складу са општим поимањем да је „свака наредна генерација“ обичаје „мењала, дограђивала, и њихов садржај прилагођавала својим потребама“ (Ивановић-Баришић, 2010: 174).

Ако немам жара онда ћу машинама. Шибице (Радимна, 2025).
И те угље, ако не сад и са шибицама, ако нема лети (Стара Молдава, 2025).
Шибице. То супруга праи са шибицама (Стара Молдава, 2025).

2.3. Нож

Нож[12] се у овоме обреду користи тако што жена која скида урок, њиме одсече изгорени део шибице, те затим ножем трипут прекрсти воду. У народној религији познато је да различити предмети од гвожђа са оштрицом, као што је и нож представљају заштитно средство од невидљивих сила, а то је посебно у вези са апотропејском моћи гвожђа које „је хтонски елемент, у вези је са доњим светом, па отуда веровање у његову мистичну моћ“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *гвожђе*). Гвожђе се тако, „употребљава у бајању и у другим магијским поступцима намењеним лечењу болесника“ (Раденковић, 1996: 266), у читавој словенској култури.

И онда ја ставим мало водице и мало воде ладне у једну чашу и онда гасим три шибице. Сваку шибицу кад је упалим, правим крст и кажем Оче наш. И онда гасим је, осечем оно што је изгорено. Трипут правим то. И ако падне

[11] „На супрафађо“ јесте позајмљеница из румунског језика, тачније локалног влашког говора, и значи „на површину“ (в. румунску лексему „suprafață“ – „површина“).

[12] Више о ножу у бајањима, као средству претње остраном видети у: Раденковић, 1996б: 146–148.

доле онај од шибице значи да је уречен. И онда правим са сам тим ножом којим сам радила трипут крст и онда дам ко је уре..., ко има урек трипут да... (Улбеч, 2024).
Да ти бајем кад ти у то не верујеш. Ај ти мене обај. Узмем ја чашу воде и ставим оне угљевље, и са ножем ја тако крстим (Стара Молдава, 2025).

2.4. Мачка или биљка

Када се заврши обред скидања урока, вода над којом се бајало стављала се, тј. просипала код неке биљке[13] или се посипала по мачки да би се она стресла и отерала воду:

И онда то што ми остане ставим на једно дрво, на један цвет оно што је остало. (Улбеч)
И ту воду ставиш у цвеће шта остало (Радимна, 2025).
И дам њојзи да мало намажем и ставим ја преко мачке бацим да се тресе (Стара Молдава, 2025).

Ова два елемента имају сасвим различита значења, али се ипак употребом и једног и другог постиже исти ефекат – одлазак урока далеко од нашег света. Наиме, пошто „су биљке оваплоћење постојаности и промене, место раздвајања и спајања (...) најближа веза између човека, с једне стране, и божанстава или демона, с друге стране“ (Раденковић, 1996а: 189), у овом обреду има баш ту функцију да се просипањем воде у биљку урок врати у онај други свет. Дакле, биљка би „требало да заштити човека од непосредног и опасног додира са представницима другог света“, те ако се залије водом са уроком да представи сигурност да се он неће вратити (Раденковић, 1996а: 190). С друге стране, код мачке су у веровањима и обичајима углавном истакнута демонска обележја. Тако, „пошто се сматра да на њу не иде урок и друге болести, она се употребљава као симболичка замена за болесника“ (Раденковић, 1996а: 121).

3. Текст – басме и црквене молитве

Текст који се изговара уз обредну, магијску радњу назива се басма[14] или бајалица. У случају отклањања урока у традицији Срба у Румунији наишли смо на неколико примера басми, али нам их саговорници у већини случајева нису у потпуности прецизно изговорили, чиме, могуће је, чувају њихову заштитну функцију, јер „за разлику од уобичајеног, вербалног јези-

[13] Више о биљкама у предметном свету бајања видети у: Раденковић, 1996а и Раденковић, 1996б: 135.

[14] Више о басмама видети у: Раденковић, 1973; Раденковић, 1996б: 65–75 и Đorđević, 2008: 389−430.

ка, другачији вид комуникације и изражавања омогућује скривено и тајно преношење одређених порука“ (Јовановић, 2000: 156). У сваком случају ове басме су у знатној мери краће и једноставније од оних које се користе у обредима скидања урока код Срба у Србији, али и на терену Румуније у влашко-румунској пракси.[15]

> *Да, ако је мушко да му истекне пишаћка из не знам, ако је женско да јој истекне пишаћка из на не и тако то* (Радимна, 2025).
> *Кажем тако: „три девојке у реку под врбу, једна вози, друга развози, а трећа уроце разноси. Ако је мушко пукле му мошти, ако је женско пукле ју дојке. Ако је уречена да падну доле уроци, а она да остане чиста и здрава како је мајка Божја дала. И мајка Божја да јој помогне и да иду ти уроци даље да од ње“* (Стара Молдава, 2025).

Бајање[16] се сматра сујеверјем и делом које одвлачи од праве вере. Ипак, многи верници у пракси спајају народне и црквене обичаје, што је део традиције. Српска православна црква не подржава бајање као магијску праксу, чак и ако се у њој користе свете речи или предмети, па тако, црква препоручује искрену молитву, исповест и причешће, као и саветовање са свештеником, освештавање дома, иконе или воде и сл. „Православна црква је током векова континуирано указивала на штетност бајања, упућујући народ на хришћанску љубав према ближњем и, у крајњој мери, прописујући казне за оне који су се бавили овим делатностима“ (Тодоровић, *бајање*: Појмовник српске културе). Ипак, „у земљама са Источном црквом, (…) однос Цркве према многим паганским обредима, укључујући и бајања, био је знатно толерантнији“ (Раденковић, 1996б: 31). Тако, данас неретко долази до синкретизма који у појединим случајевима не формирају само жене које бају, већ су понекад у синкретички чин „излечења“ укључени и свештеници који не користе бајање као форму, али, поред црквених елемената дозвољавају и користе и реквизите из народнорелигијске праксе.

Ипак, у народној традицији неретко се црквене молитве користе паралелно са народним басмама, што представља синкретизам – мешање цркве-

---

[15] О басмама у влашко-румунским обредима скидања урока видети више у: Sorescu-Marinković, 2020.

[16] Бајање је сложенији чин који врше посебне жене „бајалице“ изговарајући „басме“ и радећи низ ритуалних радњи уз различите реквизите. Када је у питању скидање урока гашењем угљевља, ово чине обичне жене које под бајањем подразумевају само кратку фолклорну форму – бајалицу/басму, коју користе искључиво у сврху излечења. „Бајање је најзаступљеније у магијском народном лечењу и оно се у етномедицини углавном базира на представама о могућности комуникације са оностраним бићима и људима са демонским особинама, тј. са нечистом силом (најчешће замишљаном у виду различитих ’црволиких’, ’ветровитих’ и других бића), као изазивачима болести и разних недаћа. Бајањем су се углавном бавиле жене, које се најчешће називају бајалице, бахорице, а оне које могу нанети штету називане су врачарице, чињарице, вражарице, мађионице, чаровнице итд.“ (Тодоровић, *бајање*: Појмовник српске културе).

них и прехришћанских, тј. народнорелигијских елемената. Такође, у појединим случајевима црквене молитве замењују басме. Молитве које се најчешће употребљавају у овим случајевима јесу Оче наш и Богородице Дјево. Употреба ових молитви у различитим тренуцима и на различитим местима не чуди, јер „у основи, традиционални верници немају развијен однос према молитви, па се из тих разлога ретко овај чин и обавља на месту које је по црквеним канонима за то предвиђено – у цркви“ (Ивановић Баришић, 2006: 130). Посебно се молитва употребљава у „кризним ситуацијама (...) па је и разумљива испољена појачана религиозност код становништва“ (Ивановић Баришић, 2006: 131). С тим у вези јесте и закључак Бандића с почетка деведесетих година XX века, периода када је постепено започета ревитализација православља, да се верници моле „по правилу за какву конкретну ствар и то на најједноставнији начин: ’Дај, Боже, да оздравим’ или, рецимо: ’Молим те, Боже, да ми се отели крава’“ (Бандић, 1992: 66).

У оквиру праксе отклањања урока на коју смо наишли на терену, као црквени текст изговара се молитва Оче наш, а жене које скидају урок моле се и Богородици, но начин молитве, тј. текст који изговарају није нам прецизиран. Одабир молитве Оче наш не чуди, јер је ова молитва заправо фундаментална молитва хришћанства. „Текст ове молитве изговара се у богослужењима, а налази се и у православним молитвеницима и у молитвеницима других хришћанских заједница, и молитва је, дакле, коју сваки хришћанин изговара“ (Аксић, 2014: 618). Молитва Оче наш садржи два вида молитве – онај у коме се вапи за помоћи и онај у коме се исказује захвалност Свевишњем, те је због своје целовитости, тј. заокружености практична за употребу и у оквиру различитих, па и нецрквених обреда.

> *Сваку шибицу кад је упалим, правим крст и кажем Оче наш. И онда гасим је, осечем оно што је изгорено. Трипут правим то* (Улбеч, 2024).
> *И ја узмем ту чашу, се помолим Богородици у име чашу и обајем* (Стара Молдава, 2025).

Посебно интересантан је синкретизам у самом тексту једне басме у коме се помињу потпуно магијски, па чак и донекле ласцивни мотиви који би требало да служе отклањању урока, али се моли и за заштиту уреченог од стране Богородице. Овиме се постиже двострука заштита и несумњива успешност излечења:

> *Три девојке у реку под врбу, једна вози, друга развози, а трећа уроце разноси. Ако је мушко пукле му мошти, ако је женско пукле ју дојке. Ако је уречена да падну доле уроци, а она да остане чиста и здрава како је мајка Божја дала. И мајка Божја да јој помогне и да иду ти уроци даље да од ње* (Стара Молдава, 2025).

Дакле, основна разлика басме „од религијске формуле каква је молитва, којом се упућује вишој сили само жеља за остварењем одређеног циља“

јесте у магијској поруци којом се настоји „извршити непосредни утицај на анимизовану демонску силу као узрочника болести“ (Јовановић, 2000: 158). Из овог разлога, појачано и скоро сигурно исцељење гарантује синкретизам.

4. Радња

Када је у питању обредна радња, она је сачињена од свих већ поменутих елемената. Дакле, у њу су укључени актери, обредни реквизити и текст, а саму окосницу чине начини на које се изводи обред скидања урока. Наиме, оквир радње је у свим варијантама исти: жена која скида урок узима чашу са водом, у њој гаси три угља или три шибице (негде пет или три пута по три, тј. девет) и пре сваке изговара бајалицу или молитву (дакле, три пута је понавља), а затим три пута прекрсти чашу и да ономе ко је уречен да три пута отпије.

4.1. Гашење угљевља

Централна радња у обреду скидања урока јесте гашење угљевља. У оквиру ове радње сублимирани су сви до сада поменути реквизити, текстови и актери. Ова радња заправо представља проналажење и отклањање урока, уколико постоји код одређене особе. Ради конкретнијег упућивања у начин на који се ова радња изводи овде ћемо дати неколико извода из транскрипата у којима је представљен опис радње:

> *И онда ја ставим мало водице и мало воде ладне у једну чашу и онда гасим три шибице. Сваку шибицу кад је упалим, правим крст и кажем Оче наш. И онда гасим је, осечем оно што је изгорено. Трипут правим то. И ако падне доле онај од шибице значи да је уречен. И онда правим са сам тим ножом којим сам радила трипут крст и онда дам ко је уре..., ко има урек трипут да...* (...) *Да. И онда то што ми остане ставим на једно дрво, на један цвет оно што је остало* (Улбеч, 2024).
>
> *То узмеш чашу воде или шољу воде, али да буде фришка из бунара извађена, да није нико узо и узмеш жар из шпорета. Узмеш или три жара или пет жара. И ондак метеш мало водице у ту воду, и ондак узмеш по један жар и ставиш, кажеш, прекрстиш тако, ако је од урока да му истекне не знаш тако, ако је женски не знам ово, и ондак они падну. И видиш, ако кажеш да је од мушкога падне на дно, ако је од женске падне на дно, ове друге стојиду на пример горе. И ондак с том водом идеш намажеш дете на главу, му даш мало да укуси, ако је дете мало му ставиш тако на уста и ту воду ставиш у цвеће шта остало.* (И шта потоне ако је мушко?) *Да, ако је мушко да му истекне пишаћка из не знам, ако је женско да јој истекне пишаћка из на не и тако то знам од моје свекрве, од моје бабе и то радим и ја. И дан данас мој син овај старији*. (Ако је мушко које је урекло?) *Да. И дан данас смо, син је човек има четерес година, дан данас он има проблеме с тем уроком, осети*

да га боли глава, поцрвени и он и овуд дође. Ако немам жара онда ћу машинама. Шибице. (Али једно по једно?) *Да, једно, по једно и држим докле год не стигне колико не могу да држим да изгори, да се прави онако црна све и онда стављам у то*. (А шта сте рекли нешто да потоне?) *Па потане. Ако је уречан, угаљ тај иде на дно, ако није стане на супрафаћо* (Радимна, 2025).

Узмем ја чашу воде и ставим оне угљевље, и са ножем ја тако крстим. Од жара што се. На жар тај. Ставим и оно падне једно, падне друго, падне треће. Ја сам трипут по трипут сам стављала, девет ти, сви пали доле. И дам њојзи да мало намажем и ставим ја преко мачке бацим да се тресе (Стара Молдава, 2025).

Ставиш једну чашу воде из бунара, из бунара, која је, није на..., је неначете воде, чисте воде. И ставиш на крај, на столу, и те угље, ако не сад и са шибицама, ако нема лети. Са шибицама. И онда кад пушћам те шибице оне падну. И онда кажем. Кажеш. Кажем тако: „три девојке (...). *Ако је уречена да падну доле уроци, а она да остане чиста и здрава како је мајка Божја дала.* (...)*“. Тако кажем трипут* (Стара Молдава, 2025).

4.2. Понављање радњи

Приметно је посебно да се издваја понављање сваке микро радње по три пута,[17] или евентуално 5 или 9,[18] дакле, по непарном броју. С обзиром на то да се овде ради о бројевима који се употребљавају у једном магијском обреду, они, самим тим имају и магијску вредност, која потиче из индо-европске традиције, у којој су „*тријаде* (су) основа за изградњу митско-религијских система“ (Раденковић, 1996а: 323). Поред самог порекла магијске функције, важно је да упутимо и на то да се ради о непарним бројевима који „су ’отворени’, ’несиметрични’, ’динамични’ и за њих се везује обележје ’туђе’. (...) Непарно у народу није схватано као несрећно, већ као ’оно како се ваља’ у обичају. (...) Пошто су магијски обреди усмерени на промену неког стања, комуникацију с демонским бићима или повећање родности и богатства, нормално је да се за њих ’везују’ *непарни* бројеви“ (Раденковић, 1996а: 325, 326, 327).

[17] „Симболика броја *три* дошла је до изражаја у народним бајањима, бајкама и епским песмама. По правилу бајања се сваки пут изводе најмање по *три пута.* (...) Пошто број *три* представља идеални модел сваког процеса који претпоставља три етапе: стварање – развитак – нестајање (почетак – средина – крај), он је постао синоним сваке жељене *промене*“ (Раденковић, 1996: 334–335).

[18] „Број девет је последњи у низу једноцифрених бројева – он је крај и почетак, тј. граница преласка на нови ниво“ (Раденковић, 1996а: 339). Колико је распрострањен број девет у бајалицам за различите ствари сведоче бројни примери, међу којима је, на пример и један повезан са отклањањем урока, из Македоније: „ако се сматрало да су детету уроци отишли у кости, скупљали су три пута по девет кости, кували их у води и том водом поливали дете“ (Раденковић, 1996а: 343).

4.3. Прекрштавање ножем и шибицом

Крст у нашој традицији јесте пре свега симбол хришћанства, православља и „израз општег народног веровања у антропоидно божанство, које је представљано сохом (идолом) раширених руку“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *крст*). Он је и у народној религији имао и има заштитну улогу против болести и оностраних бића, па се, на пример, „дете штити од урока и злих очију ако се обележи нагарављеним крстићем по челу и лицу“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *крст*). Као и крст, тако и прекрштавање, као радња има исту функцију. На пример, „ако се ноћу појави приказа, треба се прекрстити и ње ће нестати“ (Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: *крст*), а и у нашим исказима, код отклањања урока прекрштавање такође има функцију заштите:

> *И онда ја ставим мало водице и мало воде ладне у једну чашу и онда гасим три шибице. Сваку шибицу кад је упалим,* ***правим крст*** *и кажем Оче наш. И онда гасим је, осечем оно што је изгорено. Трипут правим то. И ако падне доле онај од шибице значи да је уречен. И онда правим са сам тим ножом којим сам радила* ***трипут крст*** *и онда дам ко је уре..., ко има урек трипут да...* (Улбеч, 2024).
>
> *Да ти бајем кад ти у то не верујеш. Ај ти мене обај. Узмем ја чашу воде и ставим оне угљевље, и са ножем* ***ја тако крстим*** (Стара Молдава, 2025).

4.4. Помазивање болесника водом у којој се бајало и просипање воде након бајања

Овим радњама се финализује обред отклањања урока и вода у којој су уроци остали излива се, пије или помазује на болесника, како би урок отишао даље, тј. вратио се у свој свет.

> *И ондак с том водом идеш намажеш дете на главу, му даш мало да укуси, ако је дете мало му ставиш тако на уста и ту воду ставиш у цвеће шта остало* (Радимна, 2025).

Заштита од урока

Како не би дошло до тога да неко буде урекнут постоји неколико начина заштите:

1. Првенствено и најлакше је било носити на себи нешто од одеће што би се изврнуло, окренуло наопако,[19] тј. *наниче*, као вид магијске заштите – нешто што је „супротно уобичајеном понашању“ (Раденковић, 1996б: 91).

[19] Више о облачењу одела наопако, као виду ритуалног понашања видети у: Раденковић, 1996б: 91–92.

Носили мисим наопако, мајце, наниче како ми кажемо. (...) *Носили мајце тако, или гаћице тако што се не види. То се носило против, да те не увати урок* (Радимна, 2025).

2. Други вид заштите јесте ношење црвеног конца око руке које се посебно односи на децу.

И нама свако дете које се роди му вежу црвену врпцу. *На руку да не може да те урекне* (Стара Молдава, 2025).

3. Још један вид заштите од урока, тј. превентиве јесу погрдне речи или симболичко пљување по ономе кога особа жели да похвали. Уколико се ове радње не изведу, а особа има урокљиве очи, може доћи и до смртног исхода оне особе или животиње којој се неко диви.

Шварци је био. Значи дође код мојега фамилије у Дивич, код Станише, (...) *да му види праце и заборавио да пљуне. И јао. И овај изашо на капију, праци по зидовима скачу да умиреду и овај бега да врати се натраг, пљуни три пут да не ми урекнеш праце и дошо, пљуно праце и праци дошли опет све. Значи праци почели да умиреду. Има очи гадне и онда он шта то пожели, то умре* (Српска Пожежена, 2025).
Али мама није знала да је то то, она дошла и вриска и умреће Милица. А да отишли код те жене, да је пљунула та, да је то, тако каже, тако требаш да је, не знам шта је. (...) *И умрла је мала, умрла је од тога* (Стара Молдава, 2025).

4. Четврти вид заштите подразумева синкретичност народне и црквене религијске праксе. Наиме, као вид заштите од урока долазио је свештеник и вршио обред освештавања куће, али не само уз помоћ кађења, освештавања водице и кропљена њоме, већ и уз помоћ свећа, чаша, брашна, зејтина и меда,[20] као и мазања зидова – кршћења – медом и зејтином. Дакле, овде је очигледан синкретизам у погледу коришћења обредних реквизита, док радње – крштења (прављење крста на зидовима и у ваздуху) и целокупног освештавања куће заправо припадају црквеној пракси, као и сам главни актер – свештеник.

(А ако видиш да ти нешто не иде како треба у животу, је л било нешто да се скине урок? Нека заштита?) *Се свештале куће*. (А како то? Свештеник?) *Долази господин и свешта куће, да. То је био код нас обичај, колико соба, толико треба да имаш нови чаша, свећице, брашна, зејтина, ви кажете уља, и меда.*

[20] Брашно и мед имају функцију повезивања са покојницима, али и заштите од оностраних сила. Брашно има нарочиту симболику због својих основних обележја – „белина, повезаност с водом (а тиме и с подземним светом), елеменат преобраћања из 'природног' у 'културно'" (Раденковић, 1996б: 126). Посебно када се меду дода и радња кршћења, његова функција се појачава.

И долазио господин, то је чито и онда око сваке собе је ишо и је правио крст и намазао медом, зејтином. (Зид мало, је л?) *Да, да. Направио крст*. (Медом, зејтином...) *Брашном*. (Какво је брашно мазао?) *Бело. Није мазао. Од тога брашна си ти после правио хлеб и се јело у фамилију*. (...) *Може и да не га правиш тако, да стављаш у јело, у запршку. Да, само да га искористиш, мож да метнеш само једну шаку ди треба, не треба све*. (А за шта је коришћена чаша, како је он користио ту чашу?) *Па у чашу ту морао да користи да стави брашно и свећу у ту чашу и с тем ишо* (Радимна, 2025).

Да ли помаже?

На питање „да ли скидање урока помаже у оздрављењу“, одговори су готово увек позитивни, чак и уколико људи нису сигурни да ли је баш то помогло или не желе да признају да је излечење дошло „од тога“. Колико год да данашње поимање ствари поткрепљено многим научним закључцима покушавало да рационализује и понекад омаловажи народну религију, па и црквену праксу, народно искуство упорно подсећа да је човек саздан од духовних честица и да се само у ослушкивању себе, заједнице и природе може вратити својој суштини, а затим помоћи себи и другима на нама данас стран и неразумљив начин који лежи у давно заборављеном искуству.

Помаже. То су бабске приче, али гле, помаже (Радимна, 2025).
С1: *Али ти пролазило*. С2: *Не знам, мени...* С1: *Мени увек ме пролазило*. С2: *Е видиш, мен то, није ми се чинило да као престане дете да плаче. Она одма каже, јао гледај жена га урекла, зна она како те уреке, ајде стави ко је мушки, ко је женски, ко падне на дно од тога је уречено... Ја верујем у једну молитву и...* (Али дозвољавали сте да то ради на њему.) С2: *Да, да то је...* (Српска Пожежена, 2025).
Можда каже неко не иде му. Али мени сваки пут пролазило (Стара Молдава, 2025).

Данашње време представља време у којем су многе ствари рационализоване, постале „разумљивије“ или барем прихватљивије, тј. време „када се неизвесност преживљавања колико толико умањила“ (Ивановић-Баришић, 2010: 174). Из овог разлога „појединци се окрећу ’лакшим’ и мање захтевнијим културним садржајима које углавном нуди урбана култура, а што доводи до све већег удаљавања од народне културе, самим тим и себе самог (односно, својих корена)“ (Ивановић-Баришић, 2010: 174).

Има. Ја мисим да то сваки који има децу, који има унучиће, ко има још старије тако ко ја у кућу то ови младеж не знам да л то знаду, али тако моја генерација (1958.) *још то знаду. Ми смо уватили свекрве, сад нико не стане са свекрвом*. (...) *Кад немаш то у кућу да видиш не интересујеш. Сад идеш за било шта код лекара и готово, то пре није било лекари, пре бабске приче* (Радимна, 2025).
Да, али мој син је био мали. Мада моја свекрва је била баптиста, а рођена православна, православац, она је веровала у то и увек му то бајала, нисам то никад научила да бајем (Српска Пожежена, 2025).

А нису, нико није тражио. Ал још сам ја жива зато, а да л ће да тражу кад умрем... (...) *А и дан данас ове мале, и дан данас кад нешто се тако цвили ја одма то ставим, одма да* (Стара Молдава, 2025).

Закључне цртице

Разлог употребе синкретизма првенствено лежи у појачавању позитивног дејства, тј. крајњег учинка обреда. Поред овог, људи на селу Богу се обраћају у свим тешким тренуцима у животу, са молбом за помоћ и као природни след ствари укључују му молитве и у старије, прехришћанске слојеве начина изналажења помоћи, који су се одржали до данас са мањим изменама. Наиме, значај „учешћа Бога“ у обреду скидања урока веома је велики за сеоског човека и лако му је се обратити, јер како и Бандић закључује: „Богу се обраћају као што би се обратили и неком човеку. То што је тај човек невидљив и свемоћан не мења много на ствари. Утисак је да је Бог на нашем селу много мање ’божански’ а много више ’људски’ од оног другог, званичног, црквеног. Он је можда мање узвишен, али зато много ближи нашим сељацима“ (Бандић, 1995: 9). Из овог разлога човек нема оптерећење нити размишљање да крши канонска правила Цркве при употреби молитви и црквених реквизита у једном, уистину паганском и делом магијском обреду скидања урока, већ да чини добро дело, јер некоме помаже, а ова синкретична форма само је у служби тог доношења добра.

Литература

Аксић, 2014: Н. Аксић, Три приступа тумачењу текста молитве Оче наш. Ниш: *Црквене студије*. 11(11), 617−631.

Аксић: Н. Аксић, Урок. *Етнолошко-антрополошки појмовник српске културе*. Београд: Етнографски институт САНУ, Појмовник српске културе.

Бандић, 1992: Д. Бандић, О народном православљу данас. Београд: *Етноантрололошки проблеми*, 9, 63–68.

Bandić, 1995: D. Bandić, Srpski seoski Bog. Beograd: *Etnoantrolpološki problemi*, 10, 7–11.

Бандић, 2004: Д. Бандић, *Народна религија Срба у 100 појмова.* Београд: Нолит.

Детелић и Делић (ур.), 2013: М. Детелић и Л. Делић, *Aquatica: књижевност, култура*. Београд: Балканолошки институт САНУ.

Đorđević, 2008: S. Đorđević, Magijski tekst bajanja: između verbalnog tabua i folklorizma, u: *Srpsko usmeno stvaralaštvo*. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 389−430.

Ђорђевић, 1938: Т. Ђорђевић, *Зле очи у веровању Јужних Словена*. Српски етнографски зборник. Књига LIII, друго одељење. Живот и обичаји народни, књига 23. Београд: Српска краљевска академија.

Ђорђевић и Аксић, 2019: В. Ђорђевић и Н. Аксић, Урок у српској народној традицији, у: *Percepcia nadprirodzena vo frazeologii*, *Slavofraz*. Bratislava: Univerzita Komenského, 120−126.

Елезовић, 1998: Г. Г. Елезовић, *Речник косовско-метохиског дијалекта* I. Приштина: Институт за српску културу, Народна и универзитетска библиотека.

Ивановић-Баришић, 2006: М. Ивановић-Баришић, Традиционална религиозност и ревитализација православља деведесетих година 20. века, у: *Свакодневна култура у постсоцијалистичком периоду*. Београд: Етнографски институт САНУ, 123−133.

Ивановић-Баришић, 2010: М. Ивановић-Баришић, Између традиције и модернизације, у: *Традиција − фолклор − идентитет*. Сремски Карловци: Институт Академије – Високе школе СПЦ за уметност и конзервацију, 170−186.

Јовановић, 2000: Б. Јовановић, *Дух паганског наслеђа у српској традиционалној култури*. Нови Сад: Светови.

Караџић, 1849: В. Караџић, *Српске народне пословице и друге различне као оне у обичај узете ријечи*. Беч.

Кнежевић, 2006: С. Кнежевић, Етноантрополошко виђење воде у појмовима народне културе. Београд: *Гласник Етнографског музеја*, 70. 311−336.

Кулишић, Петровић и Пантелић, 1998: Ш. Кулишић, П. Петровић и Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*. Београд: Етнографски институт САНУ.

Марјановић, 2013: В. Марјановић, *И Бог и преци: православље и народна религија* (каталог). Београд: Етнографски музеј у Београду.

Раденковић, 1973: Љ. Раденковић, *Урок иде уз поље. Народна бајања*. Ниш: Градина.

Раденковић, 1996а: Љ. Раденковић, *Симболика света у народној магији Јужних Словена*. Београд: Балканолошки институт САНУ.

Раденковић, 1996б: Љ. Раденковић, *Народна бајања код Јужних Словена*. Београд: Просвета и Балканолошки институт САНУ.

Стевановић et al. (ур.), 1976: М. Стевановић et al., *Речник српскохрватскога књижевног језика*. Књига шеста. с – ш (стотина). Нови Сад: Матица српска,

Толстој и Раденковић (ред.), 2001: С. Толстој, Љ. Раденковић, *Словенска митологија. Енциклопедијски речник*. Београд: Zepter Book World.

Sorescu-Marinković, 2020: A. Sorescu-Marinković, For a Corpus of Vlach Romanian Charms. Current Situation and Perspectives. Iași: *Philologica Jassyensia*, XVI, 1 (31), 237–251.

Тодоровић, 2004: И. Тодоровић, Феноменологија воде – општи митско-обредни контекст. Сврљиг: *Бдење*, 7, 165−195.

Тодоровић: И. Тодоровић, Бајање, Вода, Гатање. *Етно-антрополошки појмовник српске културе*. Београд: Етнографски институт САНУ, Појмовник српске културе.

Трбојевић: Д. Трбојевић, Саливање страве. *Етно-антрополошки појмовник српске културе*. Београд: Етнографски институт САНУ, Појмовник српске културе.

Трубарац Матић, 2021: Ђ. Трубарац Матић, О једном начину предбрачног прорицања међу Србима у Румунији. Ниш: *Исходишта*, 7, 339−347.

Шапоњић-Ашанин, 2001: С. Шапоњић-Ашанин, *Вода у народној традицији* (каталог). Чачак: Народни музеј у Чачку.

Nina V. Aksić

SYNCRETISM OF FOLK RELIGION AND ORTHODOX PRACTICE IN THE RITUAL OF REMOVING THE EVIL EYE

EXAMPLES FROM SERBIAN COMMUNITIES IN THE ROMANIAN BANAT

Summary

lthough the Orthodox Church does not officially support the practice of removing the evil eye, considering it a magical act, elements of Orthodox and folk religion often intersect within this practice. In some cases, women who perform the ritual of removing the evil eye use not only ritual objects that hold special significance in folk religion, but also church-sanctioned or consecrated items, as well as Orthodox prayers. The inclusion of church, Orthodox elements in the magical practice of removing the evil eye – which otherwise serves a healing function – grants it additional legitimacy and a sense of 'divine protection'. During our research into the culture and traditions of Serbs in Romania, in various parts of the Romanian Banat, we encountered syncretic forms of evil eye removal that involve the use of embers (charcoal)/matches, first/clean water from a well, Epiphany holy water, and the Lord's Prayer, sometimes accompanied by the recitation of incantations. The aim of this presentation is to present the living practice of evil eye removal among Serbs in the Romanian Banat, to document it and ensure its preservation through future publication, and to highlight the connection between folk religion and Orthodox practice.

Key words: evil eye removal, syncretism, folk religion, Orthodox practice, Serbs in Romania.